

РЕГІОНАЛЬНІ ІННОВАЦІЙНІ ПРОГРАМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Красовська О.В.

В статті виконано порівняльний аналіз діючих в Україні регіональних програм інноваційного розвитку та побудовано на цій основі модель «ідеальної» програми, яка найкраще здатна слугувати інструментом стимулювання інноваційної діяльності в регіоні. Виявлено, що більшість регіональних програм інноваційного розвитку не відповідають вимогам, що ставляться до таких програм нормативними документами. Показано, що на сьогоднішній день в Україні не існує регіональної програми інноваційного розвитку, яка могла би бути взірцем для інших областей, оскільки всі діючі програми містять ряд недоліків, які необхідно усунути. «Ідеальна» програма може бути поєднанням окремих складових частин програм різних регіонів.

Ключові слова: стратегія регіонального розвитку, регіональна програма інноваційного розвитку, регіональна інноваційна політика, регіональний розвиток, науково-технічний та інноваційний потенціал регіону.

ВСТУП

Дослідження виконано в рамках проекту ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні» (EU Project EuropeAid/127694/C/SER/UA).

Відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015р.[1] року основною метою державної регіональної політики України на сучасному етапі розвитку є створення умов, що дадуть змогу регіонам повністю реалізувати наявний потенціал, зробити максимальний внесок у національну економіку, здобути конкурентні переваги на зовнішньому ринку. Сьогодні природні ресурси вже не виступають основним джерелом конкурентних переваг для регіону, на перший план виходять інновації, перетворюючись на основне джерело добробуту нації, формуючи сучасну концепцію стійкого розвитку. Наявність на регіональному рівні адекватних моделей управління інноваціями є сьогодні необхідним елементом побудови ефективної регіональної інноваційної системи.

Питанням інноваційного розвитку регіонів України присвячена значна кількість досліджень (див., наприклад, [2]-[6]), в яких розглянуто різні аспекти розбудови регіональних інноваційних систем, формування та реалізації регіональної інноваційної політики, але немає комплексного аналізу сучасного стану регіональних програм інноваційного розвитку, що діють в регіонах України. На нашу думку, такі програми, є одним з найефективніших інструментів регіональної інноваційної політики, а тому комплексний аналіз діючих в Україні програм, визначення їх слабких та сильних сторін є актуальним

і важливим завданням, вирішення якого дозволить підвищити ефективність використання регіональних програм інноваційного розвитку в якості інструмента інноваційної політики, що, в свою чергу, дозволить покращити рівень інноваційного розвитку регіонів.

Метою даного дослідження є побудова моделі «ідеальної» регіональної програми інноваційного розвитку, яка найкраще здатна виконувати функцію основного інструменту регіональної інноваційної політики, виконана на основі порівняльного аналізу діючих в Україні програм.

Відповідно до мети в ході дослідження було поставлено та вирішено наступні завдання:

1.Перевірити діючі в Україні регіональні програми інноваційного розвитку та проекти програм на відповідність їх структури вимогам, що ставляться до програм нормативними документами, які регулюють процес їх розробки та реалізації.

2.Провести порівняльний аналіз діючих в Україні регіональних програм інноваційного розвитку з метою виявлення «зразка для наслідування» для інших регіонів.

3.Визначити основні переваги та недоліки існуючих в Україні регіональних програм інноваційного розвитку та проектів таких програм.

4.Побудувати оптимальну модель програми, яка найкраще здатна виконувати функцію основного інструменту регіональної інноваційної політики.

Об'єктом дослідження виступили як діючі в Україні регіональні програми інноваційного розвитку, так і їх проекти, отримані безпосередньо з веб-сайтів обласних державних адміністрацій та обласних рад, а також від фахівців Міністерства економічного розвитку та торгівлі України. Виконано аналіз 9 програм (Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Івано-Франківської, Полтавської, Рівненської, Тернопільської, Черкаської, Чернігівської областей) та 2 проектів програм (Вінницької та Чернівецької

Красовська Ольга Володимирівна, к.е.н., с.н.с., вчений секретар Центру досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М.Доброва НАН України, м. Київ, тел./факс 044 486 95 91, моб. 067 763 9999, e-mail olga_krasovska@mail.ru

областей), а також низки програм, що діють у низці інших областей.

Стаття складається з таких основних розділів: вступ, результати дослідження, які в свою чергу поділяються на 4 підрозділи, висновків та переліку використаних джерел з 10 позицій.

1 МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОГРАМ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Розроблення регіональних програм інноваційного розвитку повинно здійснюватися відповідно до Закону України "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України" [7] та згідно з Методичними рекомендаціями щодо порядку розроблення регіональних цільових програм, моніторингу та звітності про їх виконання, затверджених наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 4 грудня 2006 р. №367 [8].

Регіональна програма інноваційного розвитку повинна бути спрямована на розв'язання найважливіших проблем розвитку регіону за допомогою створення принципово нових технологій, засобів виробництва, матеріалів, іншої наукомісткої та конкурентоспроможної продукції шляхом реалізації середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності регіонального рівня.

Програма повинна містити такі складові частини (розділи):

Загальні положення - обґрунтування мети та підстав для розроблення Програми.

Описово-аналітична частина - аналіз стану економічного та інноваційного потенціалу регіону, який було враховано при розробленні та формуванні середньострокових інноваційних пріоритетів регіонального рівня, зокрема:

- науково-технічного, інноваційного, інвестиційного потенціалів регіону;
- структури виробничого потенціалу регіону;
- стану використання природного, виробничого та науково-технічного потенціалів регіону, а також трудових ресурсів;
- загальної екологічної ситуації;
- стану споживання та забезпечення регіону енергоресурсами;
- коопераційних зв'язків виробництв регіону;
- структури та кон'юнктури сегментів споживчого ринку (внутрішнього та зовнішніх) для продукції основних виробництв регіону;
- основних проблем розвитку регіону та шляхів їх розв'язання.

Строки та етапи виконання програми - визначення початку і закінчення виконання програми, етапи її реалізації. Залежно від строку виконання програми можуть реалізовуватись в один етап (до 3 років), у два етапи (до 5 років).

Перелік заходів - при реалізації Програми необхідно врахувати наступні заходи:

- співробітництво науково-дослідних установ та промислових підприємств, спрямованого на формування інноваційно-технологічних об'єднань, орієнтованих на випуск наукомісткої продукції, проведення маркетингових досліджень у науково-технічній та інноваційній сфері;

- кооперацію науково-дослідних установ і вищих навчальних закладів;
- зміцнення інноваційної інфраструктури;
- залучення коштів підприємств, інвесторів для реалізації Програми.

Ресурсне забезпечення Програми має містити орієнтовні обсяги фінансових витрат, необхідних для виконання програми в цілому і диференційовано за роками з визначенням джерел фінансування, в тому числі за рахунок коштів місцевого бюджету.

Згідно з частиною 6 статті 64 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" на реалізацію програм соціально-економічного розвитку відповідної території, пов'язаних із здійсненням інвестиційної та інноваційної діяльності спрямовуються кошти бюджету розвитку. Бюджет розвитку це доходи і видатки місцевого бюджету, які утворюються і використовуються для реалізації програм соціально-економічного розвитку, зміцнення матеріально-фінансової бази [9]. Крім того, статтею 7 Закону України "Про інноваційну діяльність" визначено, що регіональні інноваційні програми кредитуються з бюджету автономної Республіки Крим, обласних і районних бюджетів. Фінансова підтримка місцевих інноваційних програм здійснюється у межах коштів бюджету розвитку місцевих бюджетів [10].

Механізм реалізації Програми:

Реалізація Програми здійснюється шляхом відбору на конкурсних засадах регіональних інноваційних проектів та інноваційних проектів технологічних парків, направлених на виконання середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності регіону.

Сформована Програма інноваційного розвитку регіону подається на затвердження відповідно Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими радами.

2 ТИПОЛОГІЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ЗА КРИТЕРІЄМ НАЯВНОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОГРАМ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

На основі комплексного аналізу економічного, науково-технологічного та інноваційного потенціалів 27 регіонів України ми висунули наступні припущення:

1. Регіони з більш високим рівнем економічного розвитку є більш успішними в питаннях розробки та виконання регіональних програм інноваційного розвитку.

2. У регіонах, де немає спеціальних програм інноваційного розвитку, інноваційна складова

включена до програм у соціально-економічному розвитку.

Проведений аналіз дозволив також виділити наступні елементи регулювання інноваційного розвитку на регіональному рівні:

1. Пріоритетні напрями інноваційної діяльності.
2. Цільова економічна програма інноваційного та/або науково-технічного розвитку (діяльності).
3. Спеціальні програми спрямовані на підтримку тих чи інших аспектів інноваційної діяльності

У відповідності до цього регіони України можна класифікувати наступним чином:

1. Регіони, в яких прийнято лише пріоритетні напрями інноваційної діяльності (АР Крим, Закарпатська область).

2. Регіони, в яких прийняті та реалізуються як пріоритетні напрями інноваційної діяльності, так і цільові економічні програми інноваційного та/або науково-технічного розвитку (Чернігівська, Черкаська, Полтавська, Кіровоградська, Вінницька (проект) області).

3. Регіони, в яких прийняті лише цільові економічні програми інноваційного та/або науково-технічного розвитку (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Івано-Франківська, Рівненська, Тернопільська, Харківська, Чернівецька (проект) області).

4. Регіони, в яких прийняті та реалізуються спеціальні програми спрямовані на підтримку тих чи інших аспектів інноваційної діяльності:

✳ Регіональна цільова програма "Створення в Одеській області інноваційної інфраструктури на 2008-2012 роки";

✳ Концепція розвитку регіональної інноваційної системи (проект) (Житомирська обл.);

✳ Київська міська програма розвитку промисловості на інноваційній основі на 2007 - 2011 роки;

✳ Програма створення транскордонних транспортно-логістичних центрів як структурних ланок інноваційних кластерів на території Закарпатської області на 2009-2011 роки.

В свою чергу за критерієм наявності регіональних програм інноваційного розвитку все регіони України можна поділити на 2 великі групи:

1. Регіони, в яких прийняті спеціальні програми підтримки інноваційної та/або науково-технічної діяльності.

2. Регіони, в яких підтримка інноваційної та/або науково-технічної діяльності включена до програм соціально-економічного розвитку.

Ситуація з регіонами першої групи є також неоднорідною. В низці регіонів є лише проекти програм (наприклад, Вінницька та Чернівецька області), в інших регіонах програми вже прийняті та затверджені відповідними органами виконавчої влади.

Такий попередній аналіз наявності інноваційних регіональних програм спростував наше припущення стосовно того, що найбільш розвинуті в економічному відношенні регіони є також більш прогресивними в питаннях створення регіональних інструментів підтримки інноваційної діяльності.

Виявилось, що такі досить розвинуті в економічному відношенні регіони як Луганщина, Миколаївщина та Львівщина не мають спеціальних програм підтримки інноваційної та/або науково-технічної діяльності або ж вони не містяться у вільному доступі. Натомість такі області як Івано-Франківська, Рівненська, Черкаська, Чернігівська мають програми.

3 ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОГРАМ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ, ЩО РЕАЛІЗУЮТЬСЯ В УКРАЇНІ

Аналіз наявних програм інноваційного та/або науково-технічного розвитку ми будемо здійснювати за складовими елементами програм, наведеними в пункті 2.1. В процесі дослідження було виконано аналіз наступних програм:

1. Дніпропетровська обласна регіональна програма інноваційного розвитку на період до 2020 року, затверджена Розпорядженням Голови обласної державної адміністрації від 04.03.2008 р. №Р-82/0/3-08, а також Рішенням Дніпропетровської обласної ради від 23 травня 2008 року №386 - 15/V.

2. Програма науково-технічного розвитку Донецької області на період до 2020 року, затверджена Рішенням Донецької обласної ради від 22.03.2002 року №3/25-656.

3. Цільова економічна програма інноваційного розвитку Запорізької області на 2008 – 2012 роки», затверджена Рішенням Запорізької обласної Ради від 07.08.2008 р. №12.

4. Програма розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності області до 2015 року, затверджена Рішенням Івано-Франківської обласної ради від 05.06.2009 року №803-30/2009.

5. Програма науково-технічного та інноваційного розвитку Рівненської області на 2008-2010 роки, затверджена рішенням облради № 610 від 16.01.2008.

6. Обласна програма науково-технічного та інноваційного розвитку на 2008-2011 роки, затверджена Рішенням Черкаської обласної ради від 06.06.2008 року №18-3/V.

7. Програма інноваційно-інвестиційного розвитку Чернігівської області на 2007-2010 роки "Чернігівщина інвестиційна - 2010", затверджена Рішенням 10 сесії обласної ради 5 скликання 24.05.2007 року та Розпорядженням Голови обласної державної адміністрації від 03.05.2007 року №17.

8. Програма науково-технічного та інноваційного розвитку Тернопільської області на 2005-2010 роки, затвердженої рішенням Тернопільської обласної ради від 25 січня 2005 року №375.

9. Програма інноваційного та науково-технічного розвитку Полтавської області до 2008 року, затвердженої рішенням Полтавської обласної ради від 18 жовтня 2004 року №375.

Також ми включили до нашого аналізу проекти програм Вінницької та Чернівецької областей. Слід зауважити, що програми Дніпропетровської та Запорізької областей є практично однаковими,

перевагою Запорізької програми є виконаний в ній попередній аналіз інноваційного потенціалу регіону, який відсутній у Дніпропетровській програмі. Поясненням цього є скоріше за все той факт, що на час розробки програм в Запорізькій та Дніпропетровській областях діяв єдиний регіональний центр інноваційного розвитку (Дніпровський), який виступав розробником програм. Аналогічною мірою це стосується і проектів програм Вінницької і Чернівецької областей, які разом знаходяться під сферою дії Південно-західного регіонального центру інноваційного розвитку.

Ступінь обґрунтованості мети програми та підстав для її виконання

В усіх програмах прописана мета та законодавча база їх створення, а саме вказано нормативні документи в рамках яких розроблено програму. Виключення становить лише програма Дніпропетровської області, в якій вказано мету, але її обґрунтування та підстав для розробки програми немає.

Повнота характеристики поточного стану економічного, науково-технічного та інноваційного потенціалу регіону

За змістом описової частини існуючі програми можна умовно поділити на 3 групи, а саме програми, в яких

- ✳ описова частина відсутня;
- ✳ є аналіз як економічного, так і науково-технічного та інноваційного потенціалів;
- ✳ є аналіз або економічного, або науково-технічного (інноваційного) потенціалів.

Позитивом слід вважати, що описово-аналітична частина присутня в різних обсягах в усіх програмах, окрім Дніпропетровської, в якій такої характеристики немає. Повний аналіз як економічного, так і науково-технічного та інноваційного потенціалів містять програми Донецької, Івано-Франківської, Чернівецької та Чернігівської областей.

Окремо слід відзначити програму Донецької області, в якій аналіз стану економічного та науково-технічного потенціалу регіону є дуже детальним з поділом на галузі, визначенням проблем кожної з галузей та шляхів їх розв'язання.

Програми Запорізької, Тернопільської, Рівненської, Черкаської, Рівненської областей містять характеристику науково-технічного та (або) інноваційного потенціалів. Окремо слід відмітити наявність SWOT-аналізу стану і перспектив інноваційного та науково-технічного розвитку, у програмі Рівненської області та SWOT-аналіз економічного потенціалу Чернігівської області. На нашу думку SWOT-аналіз є необхідним елементом описово-аналітичної частини програми, який дає уявлення про сильні та слабкі сторони регіону.

Тривалість програм

Строки виконання діючих програм є різними, найбільш тривалими є програми Донецької та Дніпропетровської областей, які розраховані до 2020 рр., менш тривалими (до 2015 року) є програми Івано-Франківської та Чернівецької (проект) областей, інші

ж програми (Рівненської, Черкаської, Чернігівської, Тернопільської областей) розраховані на виконання до 2010-2011 р, тобто фактично в цих областях вже повинна тривати робота по розробці проектів нових програм. Проект Вінницької програми є єдиним, в якому строків виконання немає, а лише передбачається виконання програми в 3 фази без конкретної розбивки по роках. У Полтавській області дія програми завершилася у 2008 році, триває робота по розробці нової програми.

Наявність конкретних заходів, які необхідно здійснити на регіональному рівні для реалізації програм

Поняття «заходів з виконання програми» в усіх регіонах трактується по різному. Тією чи іншою мірою всі програми містять певні заходи, але ступінь конкретизації та деталізації цих заходів дуже різниться. Програми Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Івано-Франківської, Рівненської, Тернопільської та Черкаської областей містять конкретні заходи з виконання програм з термінами виконання та обсягами фінансування. Програма Івано-Франківської області містить напрями розвитку та впровадження сучасних технологій на період до 2015 року за пріоритетами, що також є одним з елементів сучасного інноваційного розвитку. Натомість програми Чернігівської, а також проекти Вінницької та Чернівецької програм містять не конкретні заходи, а лише завдання (Чернігівська), або ж цілі (Вінницька, Чернівецька), без розбивки за строками виконання, обсягами і джерелами фінансування.

Ситуація ж з відображенням заходів, направлених на конкретні напрямки розвитку інноваційної діяльності в регіонах є гіршою. Так, заходи, спрямовані на «створення науково-дослідних установ та промислових підприємств» передбачені в програмі Донецької та Тернопільської областей, а також в проектах програм Вінницької та Чернівецької областей (на базі створення регіональних кластерів). В той же час у програмі Тернопільської області немає механізму такої кооперації, лише перелічено співпрацю наукових установ та промисловості серед інших заходів програми.

«Кооперацію науково-дослідних установ і вищих навчальних закладів» більшість регіонів вбачає у підготовці кадрів і лише у Івано-Франківській області серед інших заходів передбачається поновлення бази даних розробок ВУЗів та НДІ. Дещо кращою є ситуація із заходами направленими на «зміцнення інноваційної інфраструктури», які досить детально прописані в усіх областях (крім Чернігівської), містять перелік елементів інноваційної інфраструктури, які передбачається або додатково створити або розширити. Окремо варто відзначити програму Тернопільської області, яка містить детальний опис того, що з себе представляє інноваційна інфраструктура та які основні елементи вона повинна містити. В проектах Вінницької та Чернівецької програм проблематика розвитку

інноваційної інфраструктури винесено в окремі розділи.

Що стосується заходів, спрямованих на залучення коштів підприємств, інвесторів для реалізації Програми, то в програмі Івано-Франківської області передбачені дослідження направлені на залучення інвесторів замість прямого залучення інвесторів до виконання програми. В програмах Дніпропетровської та Запорізької областей заплановано розроблення механізму фінансування інноваційних проєктів за різними категоріями проєктів. Залучення інвесторів до реалізації заходів в конкретних галузях передбачено в програмах Донецької, Рівненської та Чернігівської областей. В програмі Тернопільської області заплановано долучати інвесторів до реалізації інноваційних проєктів в регіоні. В програмі передбачено певну суму коштів, яку буде отримано від інвесторів на реалізацію таких проєктів.

Обґрунтованість ресурсного забезпечення програм

Слід відзначити, що при формуванні програм суттєво відрізняються підходи до системи фінансового забезпечення їх реалізації. Так, якщо Запорізька та Івано-Франківська області основні надії покладають на державний бюджет та позабюджетні кошти (в програмах цих регіонів взагалі не вказано фінансування з інших джерел), то Дніпропетровська та Чернігівська – на «інші джерела» (відповідно 88,2 та 91,9% від загального обсягу фінансування заплановано отримати з цих джерел), які, на жаль, в програмах не деталізовані. Донецька область, в свою чергу, сподівається на активне залучення підприємств та інвесторів до виконання інноваційних проєктів (близько 19% від загальної суми інвестування заплановано отримати саме з цього джерела). Чернівецька область більше орієнтується на зовнішню допомогу та участь у міжнародних проєктах (близько 40% область планує отримати за рахунок грантів міжнародних організацій).

Показники виконання програм

Показники виконання програм вказані в 5 з проаналізованих програм. Показники з груп «ресурси» та «продукція», такі як кількість інноваційних розробок в банку даних по інноваційних пропозиціях, кількість проведених семінарів з питань формування матеріалів інноваційних розробок, кількість створених регіональних фондів кредитування інноваційних проєктів наведені в програмах Дніпропетровської та Запорізької областей, також деякі показники наведено у програмі Чернігівської області, але інколи вони мають декларативний характер.

Програми Донецької, Запорізької та Тернопільської областей містять програмні показники з групи ефективності, наприклад, кількість новостворених інноваційних підприємств, робочих місць на них тощо, в програмах Івано-Франківської, Рівненської, Черкаської областей не наведено значень кількісних показників. Проєкти Вінницької та Чернівецької областей не містять кількісних показників. Слід зазначити, що в більшості регіонів кожного року приймаються та затверджуються

обласною державною адміністрацією річні заходи з реалізації завдань програми, які містять показники реалізації програми.

Механізм реалізації програм

Щодо механізму реалізації програми, під яким ми розуміємо інноваційні проєкти, виконання яких дозволить реалізувати програму, то проєкти конкретних підприємств прописані лише в програмах Черкаської та Тернопільської областей, проєкти наведені в програмі Чернігівської області є інвестиційними. Всі решта програм передбачають створення банку даних інноваційних проєктів, механізм відбору проєктів для фінансування, але конкретні проєкти не вказано. В програмі Донецького регіону передбачено основні напрямки розвитку та модернізації конкретних підприємств, які формують базис промислового потенціалу підприємств. Слід зазначити, що такий перелік проєктів повинен міститися в щорічних заходах з реалізації завдань програми, які ми вже згадували.

Отже, як бачимо структура та наповнюваність регіональних інноваційних програм надзвичайно різняться між собою, жодна з існуючих сьогодні програм не може вважатися прикладом для наслідування іншими регіонами.

Що стосується нашого припущення стосовно того, що в регіонах, в яких відсутні спеціальні програми підтримки інноваційної та/або науково-технічної діяльності аспекти інноваційної та/або науково-технічної діяльності включені до програм соціально-економічного розвитку, то воно виявилось вірним.

Наприклад, в проєкті Стратегії розвитку Київської області на період до 2015 року передбачено «Розвиток науково-інноваційної діяльності. Формування науково-виробничих центрів: технопарки, фірми-інкубатори, кластери» в стратегічному плані 3 Структурна політика, інвестиційне середовище та інноваційні трансформації.

В Стратегії економічного та соціального розвитку Луганської області на період до 2015 року вказана Оперативна мета 1.3.3. – Підтримувати розробку інноваційної продукції і проєкти.

4 СПЕЦІАЛЬНІ ПРОГРАМИ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Що стосується спеціальних програм підтримки інноваційної діяльності, то як ми вже згадували на сьогоднішній день їх налічується 4 (Одеська, Житомирська, Закарпатська області та м. Київ). Розглянемо їх докладніше.

Регіональна цільова програма "Створення в Одеській області інноваційної інфраструктури на 2008-2012 роки"

Фактично це розгорнута частини регіональної інноваційної програми, адже програми повинна обов'язково містити частину, присвячену інноваційній інфраструктурі. Вказана програма має необхідні елементи: мета, завдання, аналіз існуючого стану розвитку інноваційної інфраструктури в регіоні.

Метою програми є розвиток діючих елементів та створення відсутніх ланок регіональної інноваційної інфраструктури, здатної забезпечити ефективне використання та розвиток науково-технічного потенціалу регіону, розвиток науково-технологічної бази інноваційних виробничо-технологічних кластерів, підвищення рівня конкурентоспроможності регіональної економіки та перехід області на інноваційний шлях розвитку. Для досягнення поставленої мети в області заплановано створити: Регіональний центр інноваційного розвитку (РЦІР); Інноваційний фонд (ІФ); Центр передачі технологій і спеціалізовані центри трансферу технологій (РЦПТіСЦТТ); бізнес-інкубатори; Фонд сприяння розвитку венчурних інвестицій у малі інноваційні підприємства – Венчурний фонд; Інноваційно-інформаційний центр „ІНВАЦ” (ІНВАЦ).

Програма також передбачає підтримку інноваційних проектів і розвиток науково-технологічної бази інноваційних виробничо-технологічних кластерів Одеської області, а також підготовку фахівців у сфері інноваційної діяльності.

Одним із інструментів реалізації програми є проведення на регіональному рівні конкурсів, спрямованих на:

- о активізацію інноваційної активності вчених і винахідників з виявлення і пошуку нових ідей, залучення їх розробок для просування (Конкурс "ІДЕЯ");

- о доведення ідей і проектів до стадії, достатньої для подання потенційним інвесторам, у тому числі у межах виставкової діяльності (обласний конкурс "Дослідний зразок"(чи виставковий зразок);

- о відбір організацій для надання їм підтримки у запровадженні нових технологій з метою зниження ризиків і матеріальних витрат з допомогою субсидування відсоткової ставки по залученим кредитам на реалізацію інноваційних проектів відповідно до законодавства (Обласний конкурс "Промислові технології").

Строк реалізації Програми - з 2009 по 2013 рік.

Для досягнення цілей Програми передбачається використання різноманітних фінансових джерел:

- кошти державного бюджету: участь Одеської області у реалізації державних цільових і спеціальних програм і проектів підтримки інноваційної діяльності, у тому числі Державної цільової економічної програми "Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2009-2013 роки";

- кошти обласного бюджету: діяльність новостворених фінансових структур - ІФ і Венчурного фонду, ЦПТ і СЦТТ, бізнес-інкубаторів офісів комерціалізації, бізнес-парків, тощо.

- надання коштів у співфінансування реалізації обласних цільових і спеціальних програм і проектів, податкових пільг, податкових кредитів, бюджетних кредитів, пайова участь у статутному капіталі юридичних осіб, що здійснюють інноваційну діяльність, підготовка кадрів інноваційних менеджерів та інших.

Але механізм залучення коштів, та питома вага кожного із джерел не прописаний. Обсяг

фінансування заходів Програми із обласного бюджету передбачено в розмірі 62,33 млн. гривень.

Передбачено, що залучені кошти будуть спрямовуватися на два великих напрями: розвиток інноваційної інфраструктури і підтримка конкретних інноваційних проектів, у рамках формування перспективних інноваційних виробничо-технологічних кластерів, просування інноваційних технологій на український і світовий ринок.

Інноваційних проектів не перераховано, що є цілком логічним, адже мова йде про програму розвитку інноваційної інфраструктури, а не регіональну програму інноваційного розвитку. Позитивною рисою програми є наявність показників, що характеризують її виконання.

Житомирська Концепція розвитку регіональної інноваційної системи (проект).

Метою концепції є визначення організаційних, фінансових та правових засад створення в Житомирській області єдиної інноваційної системи. Концепція містить характеристику стану інноваційного розвитку економіки Житомирської області, в ній проголошено необхідність розробки та реалізації регіональної інноваційної програми.

В стратегії наголошено, що одним із способів підтримки новорозробленої програми інноваційного розвитку є підготовка спеціалістів для основних галузей високотехнологічного виробництва. Розвиток інноваційної інфраструктури та інформаційно-консалтингової мережі визнано необхідними елементами розбудови регіональної інноваційної системи.

Фінансування процесу створення регіональної інноваційної системи здійснюватиметься переважно через створення відповідної інфраструктури. В рамках діючого правового поля виконання намічених заходів щодо розбудови на території області єдиної інноваційної системи здійснюватиметься за рахунок коштів місцевих бюджетів, міжнародної технічної допомоги, коштів інвесторів. Враховуючи вирішальне значення для соціально-економічного розвитку регіону його інноваційної складової основним джерелом виступатиме бюджетне фінансування. Альтернативним джерелом фінансування результатів наукових досліджень в наукоємних і, зокрема, у високотехнологічних галузях буде залучення акціонерного капіталу. Реалізацію концепції передбачено в 4 етапи.

Оскільки це не програма, а концепція, вона не містить кількісних показників, та переліку інноваційних проектів, але цілком може бути базисом для розробки регіональної програми інноваційного розвитку.

Київська міська програма розвитку промисловості на інноваційній основі на 2000 - 2011 роки.

Метою програми є формування умов для розвитку промисловості міста на інноваційній основі з метою забезпечення міських потреб у промисловій продукції на основі збільшення обсягів виробництва високотехнологічної, конкурентоспроможної, екологічно чистої, експортоорієнтованої та

імпортозамінюючої продукції. В програмі проаналізовано сучасний стан та проблеми розвитку промисловості міста; визначено цілі, завдання та пріоритети Програми, а також основні напрями програмного розвитку промислового комплексу міста.

В програмі досить чітко прописані фінансові аспекти та результати виконання програми. Так, реалізація Програми передбачає її фінансування протягом 2007 - 2011 рр. в сумі 8083,36 млн. грн., в 2007 році за рахунок: Державного бюджету - 741,88 млн. грн. (9,08%), міського бюджету - 15,569 млн. грн. (0,19%); власних коштів підприємств - 5378,62 млн. грн.; (65,84%), кредитів банків - 1797,04 млн. грн.; (22%), залучення інвестицій - 150,25 млн. грн. (1,84%)

Наведено кількісні показники виконання програми, зокрема, передбачено створення 15350 нових робочих місць, забезпечення збільшення обсягів реалізації інноваційної продукції, освоєння нових видів інноваційної продукції, впровадження прогресивних технологічних процесів тощо.

Наведено заходи програми із зазначенням потрібного обсягу фінансування, але обсяги фінансування вказано не за всіма напрямками. Непогано прописаний механізм організаційного забезпечення сприяння розвитку промислової та інноваційної інфраструктури, заходи щодо її розвитку, вказано необхідні обсяги фінансування. Також наведено конкретні проекти, реалізація яких дозволить досягти поставлених в програмі цілей.

ВИСНОВКИ

Сьогодні в Україні кількість регіональних програм інноваційного розвитку є недостатньою, в частині областей, в яких діють такі програми вони розраховані до 2010-2011 року, тобто термін їх дії спливає і потрібно вже зараз вести активну роботу з їх поновлення.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Постанова від 21 липня 2006 р. №1001 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1001-2006-%EF>
2. Соловійов В.П. Інноваційний розвиток регіонів: питання теорії та практики: Монографія / Соловійов В.П., Кореняко Г.І., Головатюк В.М. – К.: Фенікс, 2008. – 224 с.
3. Костак З.Р. Вплив регіональної інноваційної політики на розвиток економіки регіону / З. Р. Костак // Науковий вісник національного лісотехнічного університету України: [Зб.наук.-техн. праць]. – Львів: Національний лісотехнічний університету країни. - 2009. – Вип.19.4. – С.171-176.
4. Гоменюк М.О. Стратегія управління інноваційною діяльністю на регіональному рівні / М.О. Гоменюк // Економіка: проблеми науки та практики: збір. наук. праць.– Вип. 237: В 6 т. – Т. 1. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. – С. 111–117.
5. Куцай Н.С. Аналіз інноваційного потенціалу регіонів України / Н.С. Куцай // Регіональна економіка. – 2010. - №1. - С. 48-53.
6. Карасьов І.В. Інноваційна діяльність та стійкість регіональних економічних систем / І.В.Карасьов // Актуальні проблеми розвитку економіки України: зб. наук. праць Донецького державного університету управління. – Донецьк, 2008. – т. IX, вип. 104, серія “Економіка”. – С.240-249.
7. Закон України від 23 березня 2000 року №1602-III «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1602-14&p=1299148802335870>
8. Методичні рекомендації щодо порядку розроблення регіональних цільових програм, моніторингу та звітності про їх виконання, затверджені наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 4 грудня 2006р. №367 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME06796.html

На сьогоднішній день регіональної програми інноваційного розвитку, яка могла би бути взірцем для інших областей не існує. Всі діючі програми містять ряд недоліків, які повинні бути усунуті. Наприклад, Дніпропетровська програма містить досить повний перелік заходів із її реалізації та показників виконання саме програми, натомість відсутня аналітично-описова частина, а в Івано-Франківській програмі є гарний аналіз регіону, але немає показників, які б характеризували дієвість і заходи програми.

«Ідеальна» програма на сьогодні може бути поєднанням окремих елементів програм різних регіонів, а саме:

- детальна характеристика економічного потенціалу регіону (Донецька програма);
- детальна характеристика науково-технічного та інноваційного потенціалу (Івано-Франківська, Полтавська, Тернопільська програми);
- СВOT аналіз стану і перспектив економічного, інноваційного та науково-технічного розвитку (Рівненська, Чернігівська);
- Фінансове забезпечення (Дніпропетровська програма могла би бути прикладом розподілу фінансових джерел за роками і джерелами, але не існує оптимального прикладу механізму, яким чином залучати фінансові ресурси для реалізації програм);
- Показники ефективності програми (прикладом могли би слугувати програми Дніпропетровської, Донецької, Запорізької областей, але перелік індикаторів необхідно розширити);
- Перелік заходів для реалізації програми та показники ефективності її реалізації (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька програми).

Формування програм за вказаною структурою дозволить підвищити ефективність їх виконання та в свою чергу активізувати інноваційний розвиток регіонів.

9. Закон України від 21 травня 1997 року №280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=280%2F97-%E2%F0>
10. Закон України від 4 липня 2002 року № 40-IV «Про інноваційну діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=40-15>